

Spis treści

Podziękowania

Wstęp

Wprowadzenie

Co to są środowiskowe zagrożenia zdrowia?

Kilka fałszywych mitów o zdrowiu i środowisku

O idealizacji przeszłości

O nadmiernej krytyce teraźniejszości

Zagubienie we współczesności

O przyszłości

Czy pojawiło się nowe zagrożenie - manipulowanie kodami genetycznymi?

Literatura zalecana

CZĘŚĆ OGÓLNA

Środowiskowe zagrożenia zdrowia na tle innych zagrożeń. Substancje i czynniki szkodliwe. Szacowanie ryzyka

1.Podstawowe definicje i pojęcia

1.1.Specyfika środowiskowych zagrożeń zdrowia

1.2.Skutki zdrowotne ekspozycji ludzi na zanieczyszczenia środowiskowe

1.3.Środowiskowe zagrożenia zdrowia według zasięgu

1.4.Podstawowe pojęcia

1.5.Gdzie jesteśmy w skali zagrożeń?

1.6.Czynniki wpływające na wielkość ryzyka

1.7.Przyczyny śmiertelności - porównanie różnych przyczyn bezpośrednich

1.8.Rodzaje zagrożeń i media przenoszące ryzyko

1.8.1.Zagrożenia wywołane przez człowieka i zagrożenia naturalne

1.8.2.Rodzaje zagrożeń wynikające z zanieczyszczenia środowiska naturalnego

1.9.Specjalne czynniki zagrożeń

1.10.Substancje i czynniki zagrażające zdrowiu

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

1.Nadmiar fluoru z herbaty prasowanej

2.Love Canal

3.Nowe choroby: wzw typu C, D i E

4.Emisja radioaktywności z węgla

5.Zanieczyszczenia powietrza a masa urodzeniowa dzieci

6.Ołów w tuńczykach

7.Azbest i rak w Japonii

8.Rtęć a rewaloryzacja starych budynków fabrycznych

9.Zanieczyszczenia powietrza w budynkach i na zewnątrz

10.Campylobacter i jego bliźni i dalsi kuzyni

11.Metale ciężkie w tkankach ludzi dawniej i dziś

2.Statystyczna istotność badań, testów i prognoz

2.1.Dwa przykłady zbierania danych

2.2.Wpływ sposobu zbierania informacji na wyniki badań

2.3.Trzeci przykład zbierania danych i interpretacji wyników

2.4.Przykład czwarty - epidemiologiczny

2.5.Wniosek ogólny dotyczący badań epidemiologicznych

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

Spis treści

- 12. Żywność w puszkach aluminiowych
- 13. Cytat z raportu EEHC dla palaczy
- 14. Arsen w owocach morza
- 15. Dioksyny w kurczakach
- 16. Kadm w nerkach
- 17. Alkohol i ołów
- 18. Zagrożona kobiecość
- 19. PbB (ołów we krwi) u dzieci w różnych krajach
- 20. Brak dowodów na wpływ metali ciężkich na ubytki słuchu u dzieci

3. Szacowanie ryzyka

- 3.1. Co należy wiedzieć o zagrożeniach?
- 3.2. Zależność dawka-efekt
 - 3.2.1. Złożoność badanego obiektu
 - 3.2.2. Problem komunikacji
 - 3.2.3. Złożoność przyczyn
 - 3.2.4. Występowanie progów
 - 3.2.5. Złożoność reakcji organizmu
 - 3.2.6. Adaptacja obiektów do zmienionych warunków
 - 3.2.7. Subiektywna ocena efektu
 - 3.2.8. Uśrednianie po populacji
 - 3.2.9. Znaczenie wysokości dawki
 - 3.2.10. Potrzeba tworzenia modeli matematycznych
 - 3.2.11. Określenie dawki
 - 3.2.12. Określenie efektu
 - 3.2.13. Próg
 - 3.2.14. Inne zależności
 - 3.2.15. Tło zachorowań na nowotwory
 - 3.2.16. Specjalne poziomy i dawki
 - 3.2.17. Dawka-efekt i rozkład normalny
- 3.3. Losy ksenobiotyków w organizmie
- 3.4. Nowe zagrożenia
- 3.5. Sposób przeliczania dawek i poziomów zagrożeń z badań dla zwierząt na ludzi
- 3.6. Biomarkery
- 3.7. Toksyczne działanie ksenobiotyków na organizm ludzki
 - 3.7.1. Metabolizm ksenobiotyków
 - 3.7.2. Przykłady toksycznego działania substancji chemicznych
- 3.8. Rola wolnych rodników
- 3.9. Nowotwory
 - 3.9.1. Etapy karcynogenezy
 - 3.9.2. Geny supresorowe i onkogeny
 - 3.9.3. Choroby genetyczne
 - 3.9.4. Nowotwory u dzieci
 - 3.9.5. Ocena zagrożenia przez karcynogeny
 - 3.9.6. Testy dla substancji i czynników karcynogennych
 - 3.9.7. Potencjał karcynogeny niektórych substancji
 - 3.9.8. Karcynogenność i toksyczność substancji – przykłady

Spis treści

- 3.10. Środowisko zagrożenia i zdrowia a układ immunologiczny człowieka
 - 3.10.1. Uczulenia
 - 3.10.2. Astma
 - 3.10.3. MCS
 - 3.10.4. Czynniki środowiskowe a choroby autoimmunologiczne
 - 3.10.5. Czynniki środowiskowe osłabiające układ odpornościowy organizmu
- 3.11. Zdrowotne skutki niskich dawek promieniowania jonizacyjnego
 - 3.11.1. Oddziaływanie promieniowania jonizującego z materią
 - 3.11.2. Określenie skażenia
 - 3.11.3. Oddziaływanie promieniowania jonizującego z żywą materią
 - 3.11.4. Specyficzne warunki pochłaniania dawek promieniowania jonizującego drogą oddechową
 - 3.11.5. Promieniotwórcza dieta
 - 3.11.6. Skutki biologiczne promieniowania jonizującego
 - 3.11.7. Skutki stochastyczne promieniowania jonizującego
 - 3.11.8. Jeszcze o relacji dawka-efekt dla niskich dawek promieniowania jonizującego
 - 3.11.9. Ocena zagrożenia
 - 3.11.10. Ocena ryzyka radiacyjnego przez instytucje międzynarodowe
 - 3.11.11. Przykład populacji pracowników Oak Ridge National Laboratory
- 3.12. Środowiskowe zagrożenia zdrowia a możliwości rozrodcze i rozwojowe ludzi
 - 3.12.1. Źródła substancji estrogennych w środowisku
 - 3.12.2. Potencjał estrogeny substancji chemicznych
 - 3.12.3. Endocrine disruptors (EDs)
 - 3.12.4. Podejrzewane skutki nadmiernej ekspozycji organizmów ludzkich na substancje estrogenne
 - 3.12.5. Estrogeny a nowotwór piersi
 - 3.12.6. Substancje groźne dla zdrowia płodu w okresie ciąży i pierwszym okresie życia dziecka
 - 3.12.7. Ksenobiotyki a rozwój sprawnościowy i intelektualny ludzi
- 3.13. Szkodliwość wybranych elementów środowiska – przykłady
 - 3.13.1. Badanie zagrożenia dzieci ołowiem
 - 3.13.2. Zagrożenie powietrza stwarzane przez ruch samochodowy

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 21. Amalgamat rtęci na plomby stomatologiczne
- 22. Metale ciężkie w obrzędach i medycynie ludowej
- 23. Fluoroza jako skutek spalania złego węgla
- 24. Lateks
- 25. Awaria w Czarnobylu a niedobory jodu
- 26. Choroby roznoszone przez owady

4. Zarządzanie ryzykiem

- 4.1. Wyznaczanie wielkości ryzyka
- 4.2. Postępowanie z ryzykiem
- 4.3. Pełna charakterystyka zagrożeń
- 4.4. Informowanie o zagrożeniach
- 4.5. Nowe inicjatywy

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 27. Kosmetyki

- 28. Chlor
- 29. Skutki spalania węgla
- 30. Niedoceniane zagrożenie?
- 31. Czy mężczyznom grozi zanik potencjału rozrodczego?
- 32. MMT
- 33. MTBE
- 34. Aminy

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

Co, gdzie i czym nam grozi

5. Czy w domu najlepiej?

5.1. Źródła emisji

- 5.1.1. Spalanie paliw
- 5.1.2. Dym tytoniowy
- 5.1.3. Materiały budowlane i meble
- 5.1.4. Zanieczyszczenia powietrza przez czynniki biologiczne
- 5.1.5. Emisja substancji chemicznych przez organizmy ludzkie
- 5.1.6. Impregnaty do drewna
- 5.1.7. Rozpuszczalniki chloroorganiczne
- 5.1.8. Tworzywa sztuczne
- 5.1.9. Zapachy
 - 5.1.10. Radon
 - 5.1.11. Chlorowanie wody pitnej

5.2. Sick building syndrom

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 35. Nitrozoaminy
- 36. PCT, PCN i polichlorowane parafiny
- 37. Plastyfikatory tworzyw sztucznych
- 38. Źródła N-nitrozoamin w Niemczech
- 39. Szkodliwość substancji nadpsutych i niedojrzałych
- 40. Groźne świece
- 41. Zapach wykładzin podłogowych

6. Na ulicy i w drodze

- 6.1. Zagrożenia zdrowia powodowane przez zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego
 - 6.1.1. Azbest
 - 6.1.2. Benzen i jego pochodne
 - 6.1.3. Ozon i smog
 - 6.1.4. Pyły respirabilne
 - 6.1.5. Zagrożenia zdrowia ołowiem
 - 6.1.6. Czy promieniowanie kosmiczne może być groźne?
- 6.2. Zagrożenia zdrowia hałasem i drganiami
 - 6.2.1. Czym są dźwięki?
 - 6.2.2. Miary natężania dźwięków
 - 6.2.3. Odbieranie dźwięków przez organ słuchu
 - 6.2.4. Rozchodzenie się fal głosowych
 - 6.2.5. Źródła hałasu
 - 6.2.6. Choroby i ubytki słuchu spowodowane hałasem

Spis treści

- 6.2.7. Inne zagrożenia słuchu
- 6.2.8. Synergiczny wpływ na słuch czynników środowiskowych
- 6.2.9. Ultradźwięki
- 6.2.10. Wibracje
- 6.2.11. Ochrona przed hałasem

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 42. Dalsze kłopoty producentów chloru
- 43. Karcynogenność napojów alkoholowych
- 44. Cena dłuższego życia
- 45. Starszym gorzej
- 46. Dodatki zmniejszające palność
- 47. Pestycydy w samolotach

7. Na talerzu i w szklance

- 7.1. Metale ciężkie czy raczej pierwiastki całkowicie zbędne dla organizmu
- 7.2. Zagrożenia zdrowia powodowane przez aluminium
 - 7.2.1. Źródła narażenia
 - 7.2.2. Metabolizm glinu w organizmie
 - 7.2.3. Ryzyko zdrowotne
- 7.3. Arsen
 - 7.3.1. Występowanie arsenu w przyrodzie
 - 7.3.2. Źródła antropogenne
 - 7.3.3. Zagrożenia zdrowia
- 7.4. Chloroorganiczne polutantów środowiskowe (CHOPS)
- 7.4.1. Aldrin
- 7.4.2. Dieldrin
- 7.4.3. Chlordan
- 7.4.4. DDT czyli dichlorodifenylotrichloroetan
- 7.4.5. PCDD i PCDF
- 7.4.6. Eldrin
- 7.4.7. Heptachlor
- 7.4.8. HCB
- 7.4.9. Mirex
- 7.4.10. PCB - polichlorowane bifenyle
- 7.4.11. Toxaphen - mieszanka chlorowanych kamfenów
- 7.5. Brom i związki bromoorganiczne
- 7.6. Zagrożenia zdrowia ludzi kadmem
 - 7.6.1. Emisja kadmu do środowiska wywołana działalnością ludzką
 - 7.6.2. Losy kadmu w organizmie ludzkim
 - 7.6.3. Ryzyko zagrożenia zdrowia kadmem
- 7.7. Zagrożenia zdrowia rtęcią
 - 7.7.1. Obieg rtęci w przyrodzie
 - 7.7.2. Zagrożenie zdrowia rtęcią
 - 7.7.3. Choroba Minamata
 - 7.7.4. Inne skutki zdrowotne zatrucia rtęcią
 - 7.7.5. Dopuszczalny poziom ekspozycji rtęcią
- 7.8. Zagrożenia cyną
- 7.9. Naturalne szkodliwe substancje zawarte w pokarmach
 - 7.9.1. Skutki psucia się żywności lub spożywania produktów niedojrzałych

Spis treści

- 7.9.2. Nieumiarkowane spożywanie produktów zawierających szkodliwe dla zdrowia składniki
 - 7.9.3. Dodatki do żywności
 - 7.10. Chemiczne konserwanty żywności i inne zagrożenia zdrowia wchłaniane drogą pokarmową
 - 7.11. Napromieniowana żywność
 - 7.11.1. Dlaczego konserwujemy żywność?
 - 7.11.2. Zagrożenia powodowane konsumpcją konserwowanej żywności
 - 7.11.3. Konserwowanie promieniowaniem jonizującym. Produkty radiolizy
 - 7.11.4. Czy napromieniowana żywność może być radioaktywna?
 - 7.11.5. Koszty metody
 - 7.11.6. Identyfikacja napromieniowanej żywności
 - 7.12. Grilowanie
- Literatura zalecana
- Karty ilustracyjne*
- 48. Węchowe ostrzeżenia
 - 49. Zaskakujące geograficzne różnice zachorowalności na raka
 - 50. Antywitaminy
 - 51. Niedośzłe, i nie tylko, gazy bojowe
 - 52. Ołów i Alzheimer
 - 53. Nitrofurany
 - 54. Pyły respirabilne i tlenki siarki
 - 55. Radioaktywność niektórych substancji
 - 56. Nowe wartości, czyli krewniacy kapusty

8. Co za dużo lub za mało, to niezdrowo

- 8.1. Wstęp
 - 8.1.1. Niedobory i nadmiary pierwiastków śladowych
- 8.2. Zagrożenie środowiska spowodowane przez fluor
 - 8.2.1. Antropogenne i naturalne źródła fluoru w środowisku
 - 8.2.2. Drogi wnikania fluoru ze środowiska do organizmu ludzkiego
 - 8.2.3. Wpływ fluoru na organizm ludzki
- 8.3. Środowiskowe zagrożenia zdrowia związane z zapotrzebowaniem organizmu na jod
 - 8.3.1. Zapotrzebowanie organizmu na jod
 - 8.3.2. Źródła jodu
 - 8.3.3. Zdrowotne skutki nadmiaru i niedoboru jodu
- 8.4. Chrom, kobalt, mangan, nikiel, miedź, cynk, molibden, wanad i żelazo
 - 8.4.1. Chrom
 - 8.4.2. Kobalt
 - 8.4.3. Mangan
 - 8.4.4. Nikiel
 - 8.4.5. Miedź
 - 8.4.6. Cynk
 - 8.4.7. Molibden
 - 8.4.8. Wanad
 - 8.4.9. Żelazo
- 8.5. Zagrożenia spowodowane przez selen
 - 8.5.1. Niezbędność selenu dla organizmu ludzkiego
 - 8.5.2. Źródła selenu w środowisku
 - 8.5.3. Metabolizm

Spis treści

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 57. Bilans zysków i strat: niektóre witaminy
- 58. Ołów w organizmie a dysfunkcja nerek
- 59. Ostrożnie z wnioskami wyciąganymi z badań prowadzonych na zwierzętach
- 60. Japońska cena postępu
- 61. Różne punkty widzenia
- 62. Pochwała wstrzemięźliwości
- 63. Znamiona na skórze i ryzyko czerniaka
- 64. Dym tytoniowy w środowisku
- 65. Radioaktywność własna
- 66. Prawdziwie gorące miejsca na Ziemi

9. Na urlopie i nie tylko

- 9.1. Czynniki rozwoju społeczności ludzkich
 - 9.1.1. Skutki wzrostu liczebności populacji ludzkich
 - 9.1.2. Uwagi ogólne o skutkach zmian klimatu
- 9.1.3. Przemiany socjalno-społeczne w wyniku zmian klimatycznych
 - 9.1.4. Nowe bezpośrednie zagrożenia zdrowia
 - 9.1.5. Nowe choroby
 - 9.1.6. Nowe ataki „starych” chorób na świecie
 - 9.1.7. Nowe choroby w Europie
- 9.2. Fale ciepła i szoki termiczne
 - 9.2.1. Wytwarzanie ciepła w organizmie
 - 9.2.2. Straty ciepła przez organizm
 - 9.2.3. Regulacja temperatury ciała
 - 9.2.4. Hipertermia
 - 9.2.5. Hipotermia
- 9.3. Nowe, niekorzystne zjawiska
- 9.4. Wpływ promieniowania nadfioletowego na zdrowie ludzi
 - 9.4.1. Ocena intensywności promieniowania UVB
 - 9.4.2. Dziura ozonowa
 - 9.4.3. Mutacje wywołane promieniowaniem UV
 - 9.4.4. Zagrożenie zdrowia ludzi skutkiem nadmiernego opalania się
 - 9.4.5. Kosmetyki zabezpieczające skórę przed promieniowaniem UV
 - 9.4.6. Przeciążenie układu immunologicznego
 - 9.4.7. Katarakty
 - 9.4.8. Synergizm UV i innych czynników
 - 9.4.9. Globalne konsekwencje dziury ozonowej

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 67. Rezygnacja z azbestu
- 68. Pfiesteria Piscicida
- 69. Podróże lotnicze i kosmiczne
- 70. Jeszcze o wirusach wywołujących nowotwory
- 71. Czy bakterie wywołują nowotwory?
- 72. Zagrożenie radiologiczne dla przyrody żywej

10. Wśród fal (elektromagnetycznych)

- 10.1. Występowanie i własności pól elektromagnetycznych

Spis treści

10.1.1.	Informacje ogólne o polach
10.1.2.	Rodzaje pól
10.1.3.	Opis właściwości fal elektromagnetycznych
10.1.4.	Natężenia pól elektromagnetycznych w środowisku naturalnym
10.1.5.	Natężenia pól rezydencjalnych
10.1.6.	Równania Maxwella
10.2.	Właściwości elektryczne tkanek
10.2.1.	Mikroskopowy opis zjawisk elektromagnetycznych w żywej tkance
10.3.	Makroskopowy opis zjawisk elektromagnetycznych w żywej tkance
10.3.1.	Naturalne wewnętrzne pola i prądy generowane w żywych organizmach
10.3.2.	Żywa tkanka w zewnętrznym polu elektrycznym
10.3.3.	Znaczenie budowy komórkowej żywych organizmów
10.3.4.	Żywa tkanka w zewnętrznym polu magnetycznym. Indukowane pole elektryczne
10.4.	Fluktuacje prądów i pól
10.4.1.	Szumy termiczne
10.5.	Oddziaływanie EMF na żywe struktury na poziomie molekularnym
10.5.1.	Siły i momenty skrętne oddziałujące na jony i molekuły w materii biologicznej
10.5.2.	Rezonans cyklotronowy
10.5.3.	Rezonans paramagnetyczny
10.5.4.	Zaburzenie reakcji chemicznych
10.6.	Ocena ekspozycji na EMF
10.6.1.	Średnie natężenie i indukcja pola
10.6.2.	Urządzenia domowe
10.6.3.	Sposób określania ekspozycji
10.7.	Badania epidemiologiczne i kliniczne
10.7.1.	Ocena ekspozycji w badaniach epidemiologicznych
10.7.2.	Ocena ekspozycji na pola elektromagnetyczne w badaniach laboratoryjnych i klinicznych
10.7.3.	Zagrożenie zawodowe polami elektromagnetycznymi
10.7.4.	Wnioski z konferencji organizowanych przez NIEHS w latach 1997-1998
10.8.	Odległe skutki zdrowotne ekspozycji na EMF: nowotwory
10.8.1.	Przykładowe wyniki
10.8.2.	Przykładowe prace
10.8.3.	Skala trudności
10.9.	Nienowotworowe skutki oddziaływania EMF na organizmy żywe
10.9.1.	Badania zwierząt
10.9.2.	Badania ludzi
10.9.3.	Badania laboratoryjne
10.10.	Procesy zależne od czasu
10.10.1.	Uśrednianie procesów zależnych od czasu
10.10.2.	Oscylacje wpływu jonów Ca^{++}
10.10.3.	Badania laboratoryjne na koloniach żywych komórek
10.11.	Podsumowanie oddziaływania pól elektromagnetycznych na organizmy żywe
Literatura zalecana	
<i>Karty ilustracyjne</i>	
73.	Ofiary bomb atomowych
74.	Metale szlachetne mogą być szkodliwe
75.	Rtęć - inicjatorem chorób autoimmunologicznych
76.	Zaskakujące skutki ekspozycji na mikrofałę

Spis treści

77. Monitory ekranowe

78. Żółtaczką, mikotoksyny i wątroba

11. Z „komórką” przy uchu

11.1. Informacje ogólne

11.2. Bazowe stacje nadawczo-odbiorcze

11.2.1. Łączność analogowa

11.2.2. Łączność cyfrowa

11.2.3. Dane ogólne o stacjach bazowych

11.3. Radiolinie

11.4. Indywidualne telefoniczne aparaty przenośne

11.5. Inne źródła EMF wysokiej częstotliwości

11.6. Oddziaływanie EMF HF na tkankę żywą

11.6.1. Głębokość wnikania w materię pól elektromagnetycznych różnych częstotliwości

11.6.2. Krzywa dyspersji EMF w tkankach żywych

11.6.3. Efekty rezonansowe

11.6.4. Podział zakresu fal elektromagnetycznych RF i MF na podzakresy

11.7. Efekt termiczny

11.8. Specific Absorption Rate (SAR)

11.8.1. Energia pola elektromagnetycznego pochłaniana w głowie

11.9. Najwyższe dopuszczalne natężenie pól elektromagnetycznych dla populacji generalnej

11.10. Nietermiczne skutki zdrowotne ekspozycji na fale elektromagnetyczne

11.10.1. Modułacja poziomu dekarboksylazy ornityny i stężenia poliamin

11.10.2. Przepływ jonów wapnia przez błony komórkowe

11.10.3. Uporczywe bóle głowy

11.11. Skutki ekspozycji na MF z innych źródeł niż telefony komórkowe

11.12. Ekspozycja na MF od aparatów komórkowych a nowotwory

11.13. Inne skutki zdrowotne użytkowania telefonów komórkowych

11.13.1. Wpływ telefonów komórkowych na wypadki drogowe

11.13.2. Telefony komórkowe a stymulatory pracy serca

11.13.3. Krótkoczasowe zmiany encefalogramu u ludzi poddanych działaniu cyfrowych telefonów komórkowych

11.13.4. Telefony GSM nie powodują wstrzymania wydzielania hormonów w mózgu

11.13.5. Neuropsychologiczny syndrom radiowy

11.13.6. Telefony komórkowe a bóle głowy

11.13.7. Uwagi końcowe

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

79. Linie energetyczne i białaczka dzieci

80. Jeszcze o selenie

81. Woda oligoceńska, nadzieje i obawy

82. Deficyt jodu na świecie

83. Straszne pleśnie

12. Bliżej natury - rolnikom lepiej?

12.1. Zagrożenia stwarzane przez odory z ferm hodowlanych

12.2. Pył organiczny

12.2.1. Pleśnie

Spis treści

12.2.2.	Jednostki chorobowe
12.2.3.	Choroby odzwierzęce
12.2.4.	Ocena ryzyka
12.3.	Pestycydy
12.3.1.	Więcej o skutkach ochrony roślin w rolnictwie
12.3.2.	Podział funkcjonalny pestycydów
12.3.3.	Najczęściej stosowane środki ochrony roślin i ich wpływ na organizm
12.3.4.	Krótką historią pestycydów
12.3.5.	Nowe stare kłopoty
12.3.6.	Etyczne dylematy
12.3.7.	W stronę genów
12.3.8.	Systemy ochrony
12.3.9.	Skutki stosowania związków fosforoorganicznych na zdrowie dzieci
12.4.	Jakość wody
Literatura zalecana	
<i>Karty ilustracyjne</i>	
84.	Estrogenowa huśtawka
85.	PCB i słuch
86.	Jeszcze o befsztykach
87.	Niektóre wyniki testu obecności substancji szkodliwych i korzystnych w produktach żywnościowych
88.	Aktywność promieniotwórcza gleby
89.	Zagrożona męskość
90.	Ołów w glebie w PbB
91.	Najnowsze zagrożenia
92.	Ruszajmy się dla zdrowia
93.	Wpływ ołowiu na rozwój dzieci
94.	Skutki spalania gazu w mieszkaniach
95.	Schistosomatoza zdobywa nowe stanowiska
96.	Inna, tym razem przyjazna twarz chloru
97.	Jeszcze o spermie
 13. Blisko składowisk lub spalarni odpadów	
13.1.	Składowiska odpadów komunalnych
13.1.1.	Zagrożenia powietrza
13.1.2.	Zagrożenia wybuchem
13.1.3.	Zagrożenia wód powierzchniowych i głębinowych
13.1.4.	Zagrożenia hałasem i wibracjami
13.2.	Dzikie składowiska odpadów
13.3.	Ocena ryzyka zdrowotnego
13.4.	Skutki psychologiczne dla społeczności lokalnej
13.5.	Spalanie odpadów
13.5.1.	Spalanie odpadów komunalnych
13.5.2.	Spalanie odpadów szpitalnych
13.5.3.	Spalanie odpadów niebezpiecznych
13.6.	Emisja niebezpiecznych substancji ze spalarni odpadów
13.7.	Obawy społeczności lokalnych przed spalarniami odpadów
Literatura zalecana	
<i>Karty ilustracyjne</i>	

Spis treści

- 98. Spalanie śmieci i dioksyny
- 99. Jeść albo nie jeść ryby, oto jest pytanie!
- 100. Broń biologiczna
- 101. Kłopoty z kosmetykami
- 102. Czy TBT zagraża żeńskości?
- 103. Zabójcza słabość
- 104. Orange agent w Wietnamie
- 105. Jeszcze więcej o estrogenie disruptore
- 106. Skuteczność profilaktyki przeciwołowiowej
- 107. Awantura o Konstantynów

14. Problemy psychologiczne

- 14.1. Zdrowotne skutki promieniowania jonizującego
 - 14.1.1. Samoocena i badania kliniczne po awarii w Czarnobylu
 - 14.1.2. Problemy psychologiczne po awarii w Czarnobylu
- 14.2. Psychologia środowiskowa

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 108. Bakterie i grzyby we wdychanym powietrzu na Śląsku i w tuczarniach
- 109. Zdrowie mieszkańców terenów o podwyższonej naturalnej radioaktywności
- 110. Zdrowe zioła
- 111. Cukrzyca a stężenie nitratów w wodzie
- 112. Ołów w organizmie a poziom PbB
- 113. Najczęstsze narażenie na kontakt z niklem
- 114. Jeszcze poważnie o mikotoksynach

15. Król nie chodzi nagi!

- 15.1. Skóra jako półprzepuszczalna bariera
- 15.2. Uszlachetnianie tkanin i ich barwienie
 - 15.2.1. Barwniki
 - 15.2.2. Ryzyko zdrowotne
- 15.3. Każdy nosi buty

Karty ilustracyjne

- 115. Synergiczne działanie pestycydów
- 116. Raport o żywności w Polsce
- 117. Zależność PbB-PbA
- 118. Unia Europejska wprowadza normy na mikotoksyny
- 119. Kounizm uosparniał?
- 120. Three Mile Island
- 121. Od dioksyn do bakterii
- 122. Lektyny

16. Dobre rady

- 16.1. Ocena wiarygodności źródeł informacji o zagrożeniach
- 16.2. Znane wypadki
 - 16.2.1. Zimna fuzja
 - 16.2.2. Nierzetelność uczonego
- 16.3. Zasady warte zapamiętania
- 16.4. Akty prawne, działania ekonomiczne i polityczne

Karty ilustracyjne

Spis treści

- 123. Syndrom Zatoki Perskiej
- 124. Wątpliwa poprawa: arsen zamiast bakterii
- 125. Lampy fluorescencyjne
- 126. W wiktoriańskiej Anglii

17. Światowe uwarunkowania środowiskowych zagrożeń zdrowia

- 17.1. Co dalej?
- 17.2. Degradacja środowiska naturalnego dwóch państw deltowych
 - 17.2.1. Bangladesz - problem demograficzny
 - 17.2.2. Problem wody
 - 17.2.3. Opadanie gruntu
 - 17.2.4. Zmiany w środowisku morskim i w wodach przybrzeżnych
 - 17.2.5. Holandia
 - 17.2.6. Problemy demograficzne Holandii
 - 17.2.7. Stan środowiska naturalnego w Holandii
 - 17.2.8. Klika porównań i ogólnych refleksji

Literatura zalecana

Karty ilustracyjne

- 127. Alkaloidy w pokarmach
- 128. Charakterystyczne środowiskowe zagrożenie typu biologicznego: wścieklizna
- 129. Płyn Lugola nigdy nie jest dobry po napromieniowaniu
- 130. Opóźnienia rozwojowe dzieci
- 131. Dodatki do paliw silnikowych
- 132. Częste zjadanie ryb a zatrucie rtęcią
- 133. Możliwa karcynogenność azotynów
- 134. Direct Black 38

Uzupełnienia

- 1. Biomarkery
- 2. Błona komórkowa
- 3. DNA
- 4. Gruczoły hormonalne
- 5. Kompleks estrogenowy - ludzie
- 6. Kompleks estrogenowy - zwierzęta
- 7. Kreatynina
- 8. Mutacje
- 9. Procesy naprawcze
- 10. Onkogeny i geny supresorowe
- 11. Receptory
- 12. Badania kohortowe i RR
- 13. Stosunek szans lub OR
- 14. Standaryzowane współczynniki zachorowalności
- 15. Charakterystyczne poziomy głośności dla częstości 1000 Hz
- 16. Średnice pyłów występujących w powietrzu
- 17. Potencjały i prądy generowane w ciele ludzkim
- 18. Promieniowanie elektromagnetyczne
- 19. Supresorowy gen p53 i p21
- 20. Badania epidemiologiczne i zjawisko klastrow
- 21. Skutki uboczne zażywania leków

Spis treści

- 22. Nowotwór a wirusy
- 23. Choroby krwi
- 24. Rozkład normalny
- 25. Różnice gatunkowe podatności na karcynogeny
- 26. Organizm jako system dynamiczny
- 27. Jednostki
- 28. Cykliczność procesów biologicznych
- 29. Cytokiny
- 30. Nowe choroby: priony
- 31. Endocrine disruptors (EDs)
- 32. Hormony płciowe człowieka
- 33. Pleśń w mieszkaniu
- 34. Nowo zidentyfikowane i rozprzestrzeniające się choroby
- 35. Tempo procesów metabolicznych i charakterystyczne różnice pomiędzy niemowlęciem, dzieckiem i dorosłym
- 36. Szok anafilaktyczny
- 37. Odporność bakterii na antybiotyki
- 38. Zarazki
- 39. Rozporządzenia dotyczące dopuszczalnych stężeń czynników szkodliwych w środowisku